

Kažokādu nodarītais kaitējums videi

Zinātnisks pārskats par kažokādu
industrijas ietekmi uz vidi un to, kāpēc
Furmark® sertifikāts ir tikai kārtējais
zaļmaldināšanas mēģinājums

Kopsavilkums

Kažokādu industrija dedzīgi pūlas atainot kažokādas kā dabīgu, ilgtspējīgu un videi nekaitīgu produktu. Tomēr, vērtīgi apskatot pierādījumus, top skaidrs, ka tā ir tikai zaļmaldināšana par nozari, kura patērē daudz resursu, rada piesārņojumu un nerūpējas par savu ietekmi uz bioloģisko daudzveidību un vidi.

Kažokādu industrijas ietekme uz bioloģisko daudzveidību

Kažokādu industrijai jau izsenis ir postoša ietekme uz bioloģisko daudzveidību – tā ir vainojama vairāku dzīvnieku sugu izmiršanā un daudzu citu sugu pārekspluatācijā. Daudzas no agrāk pārekspluatētajām sugām joprojām nav atkopušās un ir apdraudētas arī šobrīd. Dažas sugas ir gana labi atkopušās skaitliski, bet ar zemu ģenētisko daudzveidību, un tas samazina sugas izdzīvošanas spējas katastrofu, vides izmaiņu un infekcijas slimību gadījumos.

Dažās pasaules daļās atsevišķas kažokzvēru sugas šobrīd ir atļauts medīt tādos apjomos, kas nerada tūlītējus draudus sugas izdzīvošanai. Tomēr vietām to nav iespējams kontrolēt, un legālas kažokādu tirdzniecības pastāvēšana atvieglo arī nelegālo, kura vēl vairāk apdraud sugu izdzīvošanu. Pat valstīs, kurās kažokzvēru medības un ķeršana slazdos šīs sugas tiešā veidā neapdraud, slazdos mirst arī citu, tostarp apdraudētu, sugu dzīvnieki.

Svešu sugu invāzija ir viens no lielākajiem bioloģiskās daudzveidības apdraudējumiem pasaulē. No 18 kaitīgākajām invazīvajām zīdītāju sugām Eiropā trešdaļa ir ievazāta kažokādu industrijas tīšas vai netīšas rīcības dēļ – tās ir ondatras, nutrijas, Amerikas ūdeles, jenoti, Kanādas bebrī un jenotsuņi. Kuplastes posumi, kas to kažoka dēļ ir tīši ievesti Jaunzēlandē, un nutrijas ir Starptautiskās dabas

un dabas resursu aizsardzības savienības 100 pasaules invazīvāko sugu sarakstā.

Kažokādu industrija savā ilgtspējas stratēģijā apņemas “aizsargāt bioloģisko daudzveidību” un tajā pašā laikā lobē Eiropas Savienību, lai tā neiekļauj kažokzvēru sugas sarakstā ar invazīvajām svešzemju sugām, kas rada bažas Savienībai. Kažokādu industrijas lobijam jau ir izdevies panākt, ka no saraksta tiek izņemtas Amerikas ūdeles, tādējādi kavējot centienus kontrolēt šīs sugas izplatību. Šis lobījs kopā ar citām agrākajām un tagadējām kažokādu industrijas darbībām tiešā veidā veicina kritiski apdraudēto Eiropas ūdeļu izmiršanu.

Kažokādu industrijas radītais vides piesārņojums un resursu patēriņš

Zvēraudzētavu radītajam piesārņojumam nereti ir graužoša ietekme uz vietējām ūdenstilpēm, gruntisūdeņiem, augsni un gaisa kvalitāti. Ūdeles ir gaļēdāji, un to diētas augstā olbaltumvielu satura, kā arī sliktās kūtsmēslu apstrādes sistēmas dēļ amonjaka izmeši, rēķinot uz vienu dzīvnieku, zvēraudzētavās ir vismaz divkārt lielāki nekā broilervistū fermās. Zvēraudzētavu radītais piesārņojums var arī radīt nopietnus veselības un dzīves kvalitātes apdraudējumus zvēraudzētavu tuvumā dzīvojošajiem cilvēkiem, kuri bieži ir sūdzējušies par mušām un sliktām smakām.

Kažokādu apstrādei un krāsošanai vajadzīgs daudz toksisku ķīmikāliju. Īpaši bīstami ir toksiskie metāli, jo tie nav bioloģiski noārdāmi un uzkrājas ķermenī. Kažokādu apstrāde un krāsošana novērtēta kā viena no piecām rūpniecības nozarēm, kas visvairāk piesārņo augsni ar toksiskiem metāliem. Gan Eiropā, gan Ķīnā tirgotajos kažokādu izstrādājumos, tostarp bērnu apģērbos, ir konstatēti bīstami augsti

Kažokādu nodarītais kaitējums videi

dažādu kaitīgo vielu līmeņi.

Kažokādām ir daudz lielāka ietekme uz vidi (dažādos aspektos, tostarp lielāka ietekme uz klimatu, piesārņojums un resursu patēriņš) nekā citiem plaši izplatītiem tekstilizstrādājumiem. Ja aprēķinos iekļauj visu produkta dzīves ciklu (no materiālu ražošanas līdz produkta izmešanai vai iznīcināšanai), tad ūdeņģadas kažoka ietekme uz vidi ir vairākas reizes lielāka nekā līdzīgam mākslīgās kažokādas mētelim. Kažokādu industrija apgalvo, ka dabīgo kažokādu apģērbi atsver lielāku ietekmi uz vidi ar ilgāku lietošanas laiku, taču pierādīt šo apgalvojumu nespēj. Esošie pierādījumi liecina, ka kažokādu patiesais lietošanas ilgums vidēji nepārsniedz 5 līdz 10 gadus, kas ne tuvu nav pietiekams laiks, lai atsvērtu milzīgu atšķirību ietekmē uz vidi.

Kažokādu ražošana ir pretrunā ar centieniem sasniegt vairākus ANO ilgtspējīgas attīstības mērķus, piemēram, 2. mērķi (novērsts bads un ilgtspējīga lauksaimniecība), 3. mērķi (laba veselība un labklājība), 6. mērķi (tīrs ūdens un sanitārija), 12. mērķi (atbildīgs patēriņš un ražošana), 13. mērķi (rīcība klimata jomā), 14. mērķi (dzīvība ūdenī) un 15. mērķi (dzīvība uz sauszemes).

Furmark® sertifikāts nav uzticams un nepalīdz novērst kažokādu industrijas negatīvo ietekmi uz vidi

Starptautiskā Kažokādu federācija apgalvo, ka "Furmark® ir visaptveroša dabīgo kažokādu sertifikācijas un izsekojamības sistēma, kas garantē dzīvnieku labturības un vides standartu ievērošanu". Novērtējot galvenās Furmark iezīmes pēc 12 pamatprasību kritērijiem, kas būtu jāievēro jebkurai uzticamai standartu shēmai, Furmark ieguva tikai 1,5 punktus no 12 iespējamajiem. Salīdzinājumam divas citas noteicošas ražošanas standartu shēmas – viena vilnai un viena ādai un tekstilam – katra ieguva 12 no 12 punktiem.

Furmark noteiktie standarti nav tādā līmenī, kas pārsniegtu minimālās nacionālās un starptautiskās prasības, tādēļ nav sagaidāms, ka to ievērošana pozitīvi ietekmēs ilgtspēju. Furmark šobrīd neietver nekādus izmešu, gaisa kvalitātes, enerģijas patēriņa vai citu vides rādītāju standartus vai mērķus; tāpat Furmark sertifikāts neietver arī sociālo atbildību.

Furmark ietvertu standartu izstrādē nav novērojami nekādi publisku konsultāciju procesi, un vērā netiek ņemtas arī vides vai ilgtspējas intereses pārstāvošas NVO un citas neatkarīgās puses. Furmark pamatos ir būtisks interešu konflikts, jo par standartu shēmu atbild pati kažokādu industrija, un tās pārraudzībā nav iesaistīti ar ekonomikas sektoru nesaistīti dalībnieki. Atsevišķās Furmark noteiktajās kontroles shēmās ir piesaistīts trešās puses audits, taču dažu šī audita dalībnieku neatkarība ir apšaubāma.

Gan Furmark standartiem, gan sertificētajām iestādēm trūkst caurskatāmības. Atbilstoši standartu dokumenti nav publiski pieejami. Nav zināms, vai atsevišķām shēmām vispār ir tikuši izstrādāti kontroles standarti, un nav pieejams arī visaptverošs Furmark standartu kopums. Ne Furmark mājaslapā, ne *WelFur* un *SafeFur* standartos nav atrodamas nedz prasības par pārbaudēm bez iepriekšēja brīdinājuma vai izlases pārbaudēm, nedz skaidri noteiktas procedūras neatbilstības gadījumos, nedz informācija par to, vai izsolītājiem, apstrādātājiem, ražotājiem vai mazumtirgotājiem ir atļauts izmantot vai pārdot arī nesertificētas kažokādas, nedz informācija par nepieciešamo izstrādājumā izmantotā sertificētā materiāla īpatsvaru, lai tam varētu izmatot Furmark etiķeti.

Ne Furmark mājaslapā, ne Starptautiskās Kažokādu federācijas ilgtspējas stratēģija nenosaka skaidrus un konkrētus ilgtspējas mērķus. Nav skaidrs, kā Furmark varētu samazināt ziņojumā aprakstīto kažokādu industrijas nopietno ietekmi uz vidi, jo Furmark nespēj pat adekvāti definēt, ko īsti mēģina ar to mainīt. Furmark trūkst ticamības, un šī standartu shēma vairāk līdzinās sabiedrisko

Kažokādu nodarītais kaitējums videi

attiecību vingrinājumam pārlicināt patērētājus, ka kažokādas jau ir ilgtspējīgas, nevis patiesām pūlēm identificēt, definēt un samazināt to ietekmi uz vidi.

Furmark mājaslapa, *Furmark* kopsavilkumi, Starptautiskās Kažokādu federācijas ilgtspējas stratēģija un dažādas citas kažokādu industrijas tīmekļa vietnes ir izteikušas daudzus neprecīzus un maldinošus apgalvojumus par *Furmarksaturu*, ietekmi un caurspīdību.

Kažokādu industrijas apgalvojumi par ietekmi uz vidi ir klasisks “zaļmaldināšanas” piemērs

Kažokādu industrija publiski apgalvo, ka ir apņēmusies darboties ilgtspējīgi, vienlaikus aktīvi lobējot pret noteikumiem, kas ļautu, piemēram, efektīvāk apkarot invazīvu sugu radītos draudus bioloģiskajai daudzveidībai vai uzlabot patērētāju aizsardzību pret bīstamu ķīmisko vielu klātbūtni apģērbā.

Kažokādu industrija izmanto visas pieejamās zaļmaldināšanas metodes, pieļaujot visus septiņus “zaļmaldināšanas grēkus”, tostarp izsakot pierādāmi nepatiesus apgalvojumus. Tā pauž daudzus neskaidrus, vispārīgus un nepamatotus izteikumus, piemēram, ka

kažokādas ir “dabīgas”, “bioloģiski noārdāmas”, “ilgtspējīgas”, “videi draudzīgas”, “atbildīgas” un “ētiskas”. Neatkarīgas reklāmas standartu iestādes vairākās valstīs šos apgalvojumus ir novērtējušas kā maldinošus.

Kažokzvēru audzēšana un kažokādu tirdzniecība ir jāizbeidz

Likumi, kas tieši vai pēc būtības aizliedz atsevišķu vai visu sugu dzīvnieku audzēšanu kažokādu ieguvei, ir pieņemti jau vairāk nekā 20 valstīs un tiek izskatīti vēl vairākās citās. Dažviet pasaulē jau ir aizliegta kažokādu tirdzniecība, un arvien vairāk luksusa modes zīmolu un tirdzniecības centru izvēlas no kažokādām atteikties.

Eiropas Komisija ir apņēmusies virzīt likumprojektu, kas izbeigs sprostu lietošanu pārtikas lopkopībā, un vairākas Eiropas Savienības dalībvalstis aicina izbeigt kažokzvēru audzēšanu visā ES. Nav ne loģiski, ne attaisnojami atļaut turēt dzīvniekus sprostos kažokādu fermās, ja pārtikas lopkopībā tas ir aizliegts. Vērienīgi aicinājumi aizliegt kažokzvēru audzēšanu notiek arī Ķīnā, Ziemeļamerikā un citur pasaulē. Ir liekulīgi turpināt kažokādu importu un tirdzniecību valstīs, kurās to ražošana ir aizliegta.

Ziņojumā “Kažokādu nodarītais kaitējums videi” sniegtie pierādījumi liecina par ievērojamo kaitējumu, ko videi nodara kažokādu industrija, un piedāvā papildu pamatojumus līdzās citiem pārlicinošiem argumentiem – saistītiem ar ētiku, dzīvnieku labturību, cilvēku un dzīvnieku veselību, kā arī vidi –, ka kažokzvēru audzēšana un kažokādu tirdzniecība ir jāaizliedz. Tagad ir īstais laiks Eiropas Savienībai, Ķīnai un visām citām valstīm, kas to vēl nav izdarījušas, izlēmīgi izbeigt dzīvnieku audzēšanu kažokādu ieguvei un kažokādu tirdzniecību

Kopsavilkuma tulkojums no angļu valodas: Dzīvnieku brīvība
Pilns ziņojums The Environmental Cost of Fur: <https://ej.uz/envifur>